

Dr hab. inż. Tomasz Dyl, prof. AMG
Akademia Morska w Gdyni
Wydział Mechaniczny

Gdynia, 06.09.2016r.

RECENZJA

Rozprawy doktorskiej mgr inż. Tomasza Bulzaka pt. „Wpływ parametrów technologicznych na przebieg procesu wyciskania wiertel krętych”

Recenzję opracowano na podstawie pisma Pana Prof. dr hab. inż. Zbigniewa Pater, Dziekana Wydziału Mechanicznego Politechniki Lubelskiej z dnia 28 czerwca 2016 roku (znak: WM/332/2016)

1. Charakterystyka rozprawy

Rozprawa doktorska obejmuje streszczenia w języku polskim i w języku angielskim, wprowadzenie, pięć rozdziałów merytorycznych, podsumowanie i wnioski końcowe. Całość dysertacji zawarta jest na 163 stronach tekstu wraz z rysunkami, wzorami i tabelami, na zakończenie zamieszczono bibliografię, w której wykazano 196 materiałów źródłowych.

Układ pracy, pod względem struktury, podziału treści, kolejności rozdziałów uważam za prawidłowy. W pierwszej części pracy można wyróżnić rys historyczny konstrukcji wiertel oraz przegląd literatury w zakresie wytwarzania wiertel krętych. Dokonano szczegółowego przeglądu metod wytwarzania wiertel krętych poprzez obróbkę skrawaniem (frezowanie, szlifowanie) a w szczególności poprzez obróbkę plastyczną (walcowanie skośne, walcowanie kuźnicze, wyciskanie śrubowe, walcowanie poprzeczno - klinowe). Po przeprowadzeniu analizy problematyki dotyczącej wytwarzania wiertel krętych poprzez wyciskanie, określono, że wyciskanie w matrycach dzielonych może pozwolić kształtować wiertła przy mniejszych stopniach odkształcenia i może stać się nowym alternatywnym sposobem produkcji wiertel o

większych średnicach, takich jakie są uzyskiwane w przypadku frezowania. Przeprowadzono wstępne badania wyciskania wiertel krętych w matrycach dzielonych, na podstawie których wskazano konieczność opracowania zależności pomiędzy parametrami technologicznymi a wielkością kąta pochylenia rowków wiórowych wiertel wyciskanych.

Recenzowana rozprawa w drugiej części zawiera tezy, cel, zakres pracy, modelowanie numeryczne procesu wyciskania wiertel krętych w matrycach dzielonych, model numeryczny, metodykę realizacji obliczeń numerycznych, wyniki przeprowadzonych symulacji komputerowych, weryfikację analiz teoretycznych przeprowadzoną w warunkach laboratoryjnych, badania doświadczalne wykonano na specjalnie zbudowanym stanowisku badawczym w laboratorium Katedry Komputerowego Modelowania i Technologii Obróbki Plastycznej Wydziału Mechanicznego Politechniki Lubelskiej. Dokonana analiza teoretyczno – eksperymentalna była podstawą do sformułowania wniosków końcowych.

Sposób ujęcia tematu w poszczególnych rozdziałach pracy można uznać za poprawny, powszechnie przyjmowany w redakcjach rozpraw naukowych.

W recenzowanej rozprawie doktorskiej dokonano analizy możliwości kształtowania wiertel krętych zmodyfikowanym sposobem wyciskania w matrycach dzielonych, który jest alternatywą dla metod wytwarzania poprzez obróbkę skrawaniem i dla tradycyjnego sposobu wyciskania. Poprzez zastosowanie matryc dzielonych przyspiesza się i upraszcza etap usuwania wiertła z wykroju matrycy po procesie wyciskania.

Przedstawione w rozprawie badania teoretyczno – eksperymentalne wykazały, że projektując narzędzia do wyciskania wiertel krętych wymagany jest odpowiedni dobór parametrów geometrycznych matryc, w których zarys występu kształtującego rowek wiórowy jest tożsamy z zarysem normalnym rowka wiórowego.

2. Ocena rozprawy doktorskiej

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska jest napisana na bardzo dobrym poziomie, ma strukturę typową dla prac teoretyczno – eksperymentalnych, zawiera w sobie analizę literaturową, tezy i cel, przedstawiony jest zakres pracy, metodyka badań oraz wyniki, a na zakończenie sformułowane są wnioski i stwierdzenia.

Na podstawie osiągnięć własnej jednostki naukowej i analizy dostępnej literatury Doktorant postawiła tezy pracy:

- proces wyciskania w matrycach dzielonych pozwala kształtować wiertła kręte o zakładanej geometrii,

- w oparciu o badania teoretyczno – eksperymentalne możliwe jest określenie wytycznych do projektowania procesu kształtowania wiertel krętych metodą wyciskania w matrycach dzielonych.

Celem pracy było: potwierdzenie możliwości kształtowania wiertel krętych o założonej geometrii stosując matryce dzielone; określenie wpływu parametrów technologicznych procesu wyciskania na wielkość kąta pochylenia rowków wiórowych wiertel krętych wyciskanych w matrycach dzielonych; ustalenie zależności pomiędzy parametrami geometrycznymi matrycy a wielkością kąta pochylenia rowków wiórowych wyciskanych wiertel; wyznaczenie wpływu parametrów technologicznych na przebieg procesu wyciskania wiertel krętych.

W sposób prawidłowy Doktorant zrealizował założone cele i udowodnił przyjęte tezy poprzez dokonanie badań własnych i przeprowadzenie analiz teoretycznych, których zakres obejmował:

- określenie warunków tarcia dla analizowanych warunków kształtowania plastycznego,
- przeprowadzenie symulacji numerycznych procesu wyciskania wiertel krętych,
- określenie zależności pomiędzy kątem pochylenia rowków wiórowych a parametrami procesu wyciskania,
- zaprojektowanie i wykonanie stanowiska badawczego do wyciskania wiertel krętych w matrycach dzielonych,
- weryfikację doświadczalną wyników analiz teoretycznych w oparciu o badania laboratoryjne.

Mocną stroną rozprawy doktorskiej jest część badawcza, ujawniająca umiejętności Doktoranta w zakresie modelowania numerycznego jak i eksperymentalnego.

Doktorant opracował nowe stanowisko badawcze do realizacji procesu wyciskania wiertel krętych, które składało się z przyrządu do wyciskania w matrycach dzielonych, prasy hydraulicznej PYE 160SS, pieca elektrycznego oporowego, układu pomiarowego siły nacisku i przemieszczenia stempla.

Recenzowana dysertacja jest prawidłowo zredagowana, posiada właściwą strukturę, jest spójna przedmiotowo.

Rozprawa jest napisana poprawnie ze względu na język techniczny z użyciem właściwej i precyzyjnej terminologii. Tytuł pracy doktorskiej jest sformułowany w sposób przemyślany i dokładnie odzwierciedla jej treść.

Rozprawa doktorska jest oryginalna, wnosi naukową, teoretyczną i technologiczną wartość dodaną do zagadnień związanych z dziedziną nauk technicznych i dyscypliną naukową **inżynieria produkcji**, zwłaszcza w specjalnych metodach wytwarzania narzędzi do obróbki skrawaniem, a dokładnie w zakresie kształtowania wiertel krętych zmodyfikowanym sposobem wyciskania w matrycach dzielonych.

3. Uwagi szczegółowe

Podczas szczegółowego zapoznawania się z recenzowaną rozprawą odnotowałem uwagi oraz zapytania o charakterze dyskusyjnym. W niczym nie umniejszają one wartości rozprawy, a pomogą Autorowi w późniejszym wykorzystaniu analizy wyników i zamieszeniu ich w przyszłych publikacjach, a mianowicie:

- występują w pracy te same oznaczenia literowe, które określają różne wielkości, przykładowo:
  - na stronie 6 w 6 wierszu od dołu jest napisane że, „ r – promień”, a w wierszu 5 od dołu „ r , v – współrzędne biegunowe”, w wierszu 4 od dołu „ v – prędkość”, na stronie 54 w opisie pod wzorem (3.10) jest „ r – wewnętrzny promień profilu zakrzywionego”,
  - na stronie 7 w 2 wierszu od dołu jest „ τ – naprężenie styczne” natomiast na stronie 26 w wierszu 7 od góry „ τ – dodatkowy kąt skręcania”, może warto użyć w celu lepszej czytelności w pracy innych oznaczeń literowych lub dodać indeks, przykładowo zamiast „ r – wewnętrzny promień profilu zakrzywionego” proponuję zmienić zapis na „ r_{wp} – wewnętrzny promień profilu zakrzywionego”;
- w pracy wymiennie stosuje wyrazy *liczba* i *ilość*, przykładowo na stronie 20, 3 wiersz od góry, jest „*ilość uzyskanych patentów*” powinno być „*liczba uzyskanych patentów*”, podobnie na tej samej stronie w 13 wierszu od góry jest „*ilość frezów*” zamiast „*liczba frezów*”; zgodnie z definicją liczba oznacza „*stan liczebny*” albo pojęcie, którego treścią jest wynik liczenia wyrażony zwykle cyframi; liczba odnosi się do rzeczy „*policzalnych*”, przedmiotów (żywych czy martwych), które można

kolejno policzyć; natomiast ilość jest miarą tego, co może być mierzone lub ważone, odnosi się do rzeczy „niepoliczalnych”, np.: gazów, cieczy, ciał sypkich itp.;

- na stronie 28 w wierszu 2 od dołu napisane jest „*obróbce wykańczającej*” powinno być „*obróbce wykończeniowej*”, obecnie w terminologii dotyczącej inżynierii produkcji do obróbki prowadzonej na zakończenie procesu w celu uzyskania wymaganej struktury geometrycznej powierzchni stosuje się nazewnictwo obróbka wykończeniowa;
- na stronie 127 w 12 wierszu od dołu jest „Dla Przy czym wzrost długości paska kalibrującego ...” proponuję usunąć „Dla”;
- w pracy Doktorant powinien używać jednostek zgodnych z układem SI, przykładowo na stronie 138 w 4 wierszu od dołu dla zakresu pomiarowego przetwornika jest podana jednostka „bar”, powinno się podawać w „MPa”;
- na stronie 143 w podpisach pod rysunkami 7.13 i 7.14 Doktorant użył określenia „Odkuwki wiertel krętych...”, sądzę, że trafniej byłoby napisać „Półfabrykaty wiertel krętych...”.

W procesie wyciskania występują bardzo duże siły nacisku materiału na narzędzia, ważne jest aby zagwarantować wysoką wytrzymałość matrycom i stemplom. W recenzowanej rozprawie doktorskiej Autor określił, że istnieje możliwość wytwarzania wiertel krętych poprzez wyciskanie w matrycach dzielonych. Podczas procesu wyciskania wiertel krętych w matrycach dzielonych istnieje również niebezpieczeństwo otworzenia się matryc w wyniku działania dużych sił rozporowych. A zatem moje pytanie brzmi: w jaki sposób można przeciwdziałać w warunkach przemysłowych występowaniu tego niekorzystnego zjawiska?

Przedstawione uwagi szczegółowe nie wpływają na wartość merytoryczną rozprawy doktorskiej, którą oceniam wysoko.

4. Wniosek końcowy

Doktorant wykazał w całości rozprawy opanowany warsztat badawczy poprzez umiejętność budowy stanowiska eksperymentalnego, samodzielność prowadzenia analiz numerycznych i badań doświadczalnych oraz umiejętność wnioskowania merytorycznego na podstawie uzyskanych wyników analiz teoretycznych i badań eksperymentalnych.

Wnioski i podsumowanie rozprawy dobitnie świadczą o poznawczej wartości rozprawy oraz wskazują na możliwości użytecznego wykorzystania wyników rozprawy w procesie wytwarzania wiertel krętych.

Jako istotny dorobek Doktoranta należy uznać:

- określenie wpływu podstawowych parametrów technologicznych i geometrycznych na przebieg nowego procesu wyciskania wiertel krętych w matrycach dzielonych;
- określenie zależności opisujących wpływ geometrii matrycy na wartość kąta pochylenia rowków wiórowych wyciskanych wiertel krętych;
- wykonanie symulacji numerycznych w warunkach przestrzennego stanu odkształcenia i naprężenia;
- wnikliwą analizę wyników symulacji numerycznych wykorzystanych do uczenia sztucznych sieci neuronowych;
- określenie, przy zastosowaniu symulacji komputerowych, przebiegu sił występujących w procesie wyciskania wiertel krętych, w szczególności określenie wartości sił rozporowych, ponieważ ich pomiar w warunkach rzeczywistych jest uciążliwy.

Opiniując przedstawną dysertację pragnę podkreślić, że podjęty w pracy temat jest bardzo aktualny i ważny, ponieważ korzyści płynące ze stosowania obróbki plastycznej do produkcji wiertel krętych skłaniają przedsiębiorców do wytwarzania tych narzędzi coraz to bardziej efektywnymi i wydajnymi metodami, przykładowo poprzez wyciskanie. Pracę oceniam jako dobrą i wartościową. Przyjęte tezy zostały udowodnione, a cel badań został zrealizowany. Doktorant wykazał się umiejętnością formułowania i rozwiązywania problemów naukowych.

Reasumując wyrażam opinię, że rozprawa doktorska Pana mgr inż. Tomasza Bulzaka pt. „Wpływ parametrów technologicznych na przebieg procesu wyciskania wiertel krętych” spełnia wymagania określone w Ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 r. (Dz. U. Nr 65, poz. 595) i na tej podstawie rekomenduję Radzie Wydziału Mechanicznego Politechniki Lubelskiej przyjęcie rozprawy i wnioskuję o dopuszczenie Pana mgr inż. Tomasza Bulzaka do publicznej obrony.

Tomasz Dyj